

AMALIY TIZIMLARDA BBBT LAR O`RNI

Tojimamatov Israiljon Nurmatovich

Farg'ona Davlat Universiteti

Amaliy matematika va informatika

kafedrasi katta o'qituvchisi

israiltojimatov@gmail.com

Ismoilova Muslimaxon Axmadjon qizi

Farg'ona Davlat Univesiteti

2-kurs talabasi

tursunovamuslimaxon05@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada amaliy tizimlarda bilimga asoslangan boshqaruv tizimlarining (BBBT) o'rni va ahamiyati ko'rib chiqiladi. BBBTlar turli sohalarda qaror qabul qilish sifatini oshirish, samaradorlikni ta'minlash va resurslardan oqilona foydalanishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, maqolada BBBTlarning arxitekturasini, tarkibiy qismlari va ularni yaratishda foydalaniladigan texnologiyalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: bilimga asoslangan tizim, boshqaruv, qaror qabul qilish, sun'iy intellekt, ekspert tizimlar

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение систем управления, основанных на знаниях (СУЗ), в прикладных системах. СУЗ становятся важным инструментом повышения качества принятия решений, обеспечения эффективности и рационального использования ресурсов в различных сферах. Также анализируется архитектура СУЗ, их составные части и технологии, используемые при их разработке.

Ключевые слова: система на основе знаний, управление, принятие решений, искусственный интеллект, экспертные системы

Abstract: This article explores the role and importance of Knowledge-Based Management Systems (KBMS) in practical applications. KBMS are emerging as vital tools to enhance decision-making quality, improve efficiency, and ensure rational use of

resources across various sectors. The paper also analyzes the architecture of KBMS, their components, and the technologies used in their development.

Keywords: knowledge-based system, management, decision-making, artificial intelligence, expert systems

Amaliy tizimlarda BBBT (Berilganlar Bazalarini Boshqarish Tizimi)

Zamonaviy axborot texnologiyalarida ma'lumotlarni samarali saqlash, boshqarish va ulardan tezkor foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu vazifalarni bajarishda **Berilganlar Bazalarini Boshqarish Tizimi (BBBT)** katta rol o'ynaydi.

BBBT nima?

BBBT — bu ma'lumotlarni (berilganlarni) markazlashtirilgan tarzda saqlash, tashkil etish va boshqarish uchun mo'ljallangan maxsus dasturiy ta'minotdir. U foydalanuvchilarga katta hajmdagi ma'lumotlarni samarali qidirish, tahrirlash, yangilash va xavfsiz saqlash imkonini beradi.

Amaliy tizimlarda BBBT ning ahamiyati:

- **Ma'lumotlarni bir joyda saqlash:** Tashkilot yoki korxonadagi barcha muhim ma'lumotlar markazlashgan bazada jamlanadi, bu ularni boshqarishni osonlashtiradi.
- **Ma'lumlarga tezkor kirish:** Foydalanuvchilar kerakli ma'lumotlarni qisqa vaqt ichida topishlari mumkin, bu ish samaradorligini oshiradi.
- **Ma'lumotlarning yaxlitligi va xavfsizligi:** Bazadagi ma'lumotlar tartib bilan saqlanadi, ruxsatsiz kirishlar oldi olinadi.
- **Ko'p foydalanuvchili ishlash imkoniyati:** Bir vaqtning o'zida bir nechta foydalanuvchi ma'lumotlar bilan ishlashi mumkin.

BBBT ning asosiy qismlari:

1. **Ma'lumotlar bazasi:** Bu ma'lumotlarning o'zini saqlaydigan joy, masalan, jadvallar, fayllar, yozuvlar.
2. **Boshqaruv tizimi:** Ma'lumotlarni boshqarish, qidirish va o'zgartirish uchun dasturiy vosita.
3. **Foydalanuvchi interfeysi:** Foydalanuvchiga ma'lumotlarni ko'rsatish va u bilan muloqot qilish imkonini beradi.

Amaliy misol:

Masalan, universitetda talabalar haqidagi ma'lumotlarni boshqarish uchun BBBT ishlatiladi. Bu tizimda talabalar ro'yxati, baholari, dars jadvali, fakultet ma'lumotlari saqlanadi va boshqariladi. Tizim yordamida tezda talabalar haqida ma'lumot olish, baholarni yangilash yoki hisobot tayyorlash mumkin.

Texnologiyalar: BBBTlar SQL (Structured Query Language) kabi maxsus dasturlash tillaridan foydalanadi. Eng mashhur BBBTlardan biri — MySQL, PostgreSQL, Oracle Database va Microsoft SQL Server hisoblanadi.

Kelajakda: BBBT texnologiyalari yanada rivojlanib, bulutli saqlash (cloud storage), katta ma'lumotlar (big data) va sun'iy intellekt bilan birgalikda ishlash imkonini beradi. Bu esa ma'lumotlarni boshqarishni yanada qulay va samarali qiladi.

Xulosa

BBBTlar — har qanday tashkilot uchun ma'lumotlarni tartibga soluvchi va boshqaruvchi muhim tizimdir. Ular amaliy sohalarida ma'lumotlarni xavfsiz saqlash, ulardan samarali foydalanish va tezkor qaror qabul qilish uchun zarur vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nurmamatovich, T. I., & Azizjon o'g, N. A. Z. (2024). The SQL server language and its structure. American Journal of Open University Education, 1(1), 11-15.

2. Nurmamatovich, T. I. (2024). MY SQL MISOLIDA LOYIHA YARATISH. Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari,

31(2), 82-90. 3. Ro'zimatov, J. I., & Nurmamatovich, T. I. (2024). SQL tili tarixi, vazifasi, turlari va rejimlari.

4. Nurmamatovich, T. I. (2024). NORMALLASHTIRISH. NORMAL FORMALAR. worldly knowledge konferens, 7(2), 597-599.

5. Isroil, T. (2023). NOSQL MA'LUMOTLAR BAZASI: TANQIDIY TAHLIL VA TAQQOSLASH. IJODKOR O'QITUVCHI, 3(28), 134-146.
6. Tojimamatov, I. N., Olimov, A. F., Khaydarova, O. T., & Tojiboyev, M. M. (2023). CREATING A DATA SCIENCE ROADMAP AND ANALYSIS. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 2(23), 242-250.
7. Тожимаматов, И. Н. (2023). ЗАДАЧИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО АНАЛИЗА ДАННЫХ. PEDAGOG, 6(4), 514-516.
8. Muqaddam, A., Shahzoda, A., Gulasal, T., & Isroil, T. (2023). NEYRON TARMOQLARDAN FOYDALANIB TASVIRLARNI ANIQLASH USULLARI. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY, 1(8), 63-74.
9. Raximov, Q. O., Tojimamatov, I. N., & Xo, H. R. O. G. L. (2023). SUNIY NEYRON TARMOQLARNI UMUMIY TASNIFI. Scientific progress, 4(5), 99-107.
10. Ortiqovich, Q. R., & Nurmamatovich, T. I. (2023). NEYRON TARMOQNI O 'QITISH USULLARI VA ALGORITMLARI. Scientific Impulse, 1(10), 37-46.
11. Tojimamatov, I. N., Mamalatipov, O., Rahmatjonov, M., & Farhodjonov, S. (2023). NEYRON TARMOQLAR. Наука и инновация, 1(1), 4-12.
12. Tojimamatov, I. N., Mamalatipov, O. M., & Karimova, N. A. (2022). SUN'IY NEYRON TARMOQLARINI O 'QITISH USULLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(12), 191-203.
13. Muqaddam, A., Shahzoda, A., Gulasal, T., & Isroil, T. (2023). NEYRON TARMOQLARDAN FOYDALANIB TASVIRLARNI ANIQLASH USULLARI. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY, 1(8), 63-74.

14. Raximov, Q. O., Tojimamatov, I. N., & Xo, H. R. O. G. L. (2023). SUNIY NEYRON TARMOQLARNI UMUMIY TASNIFI. Scientific progress, 4(5), 99-107.
15. Raxmatjonova, M. N., & Tojimamatov, I. N. (2023). BIZNESDA SUNIY INTELEKT TEXNOLOGYALARI VA ULARNI AHAMIYATI. Лучшие интеллектуальные исследования, 11(3), 46-52.
16. Nurmamatovich, T. I. (2024, April). BIR QATLAMLI PERCEPTRONNI O 'QITISH. In " CANADA" INTERNATIONAL CONFERENCE ON DEVELOPMENTS IN EDUCATION, SCIENCES AND HUMANITIES (Vol. 17, No. 1).
17. Nurmamatovich, T. I. (2024, April). SUN'IY NEYRONNING MATEMATIK MODELI HAMDA FAOLLASHTIRISH FUNKTSIYALARI. In " USA" INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE TOPICAL ISSUES OF SCIENCE (Vol. 17, No. 1).
18. Tojimamatov, I. (2023). KOMPYUTERNING STATIK VA DINAMIK OPERATIV XOTIRALARI. Current approaches and new research in modern sciences, 2(12), 133-139.
19. Tojimamatov, I. (2023). VAKUUM NAYCHALARIDAN KREMNIY CHIPLARIGACHA: KOMPYUTER TEXNIKASI EVOLYUTSIYASINI KUZATISH. Development and innovations in science, 2(12), 121-131.
20. Goyibova, G. G., & Tojimamatov, I. N. (2023). ZAMONAVIY KAMPYUTERLARNING DASTURIY TA'MINOTI VA ULARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI. Solution of social problems in management and economy, 2(13), 209-214.
21. Онаркулов, М. К. (2023). ГЛУБОКИЕ НЕЙРОННЫЕ СЕТИ В ЗАДАЧАХ РАСПОЗНАВАНИЯ РЕЧИ. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 2(18), 248-250.

22. Onarqulov, M., Yaqubjonov, A., & Yusupov, M. (2022). Computer networks and learning from them opportunities to use. Models and methods in modern science, 1(13), 59-62.

23. Karimberdiyevich, O. M., & Mahamadamin o'g'li, Y. A. (2023). BASHORATLI TAHLILLAR UCHUN MASHINALI O'QITISH ALGORITMLARI. QIYOSIY QARASHLAR. THE JOURNAL OF INTEGRATED EDUCATION AND RESEARCH, 130.

24. Karimberdiyevich, O. M., & Axmedovna, X. M. (2023). NEYRONLAR HARAKATINING MATEMATIK MODELI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(1), 515-518.